

■ Andreea MILEA¹

Parcuri publice urbane în listele monumentelor istorice

■ **Rezumat:** Inspirat de interesul internațional afirmat pentru parcurile publice urbane istorice – dovadă, discutarea în cadrul celei de-a 19-a Adunări generale ICOMOS (11-15 decembrie 2017) a Documentului ICOMOS-IFLA privitor la Parcurile Publice Urbane Istorice-, dar și de proiectul de cercetare doctorală demarat de autoare în toamna anului 2017 și intitulat „Începuturile parcurilor publice urbane transilvănene. Modelarea spațiului public ca mijloc de reprezentare”, articolul își propune să investigheze măsura în care parcurile publice urbane istorice sunt prezente în lista patrimoniului mondial, în listele naționale ale monumentelor istorice din Franța² și România și, totodată, să identifice posibilele criterii de clasare și mijloace de protecție a acestora.

■ **Cuvinte cheie:** lista monumentelor istorice, parc public urban istoric, patrimoniu construit, patrimoniu cultural

■ Tema prezentului articol este inspirată de cercetarea doctorală pe care am demarat-o în toamna anului 2017 despre *Începuturile parcurilor publice urbane transilvănene*.³ Argumente în plus care mi-au susținut demersul au fost, pe de o parte, discutarea în decembrie 2017 a documentului ICOMOS-IFLA privitor la *Parcurile Publice Urbane Istorice*, iar pe de altă parte tot mai pronunțatul interes autohton pentru parcurile publice urbane și pentru petrecerea timpului, liber sau nu, în cadrul lor.

În Cluj, știm bine că acest interes s-a manifestat în ultimii ani prin lobby pentru crearea și întreținerea spațiilor verzi, prin folosirea intensă a acestora îndeosebi în timpul verii, dar și prin organizarea de festivaluri în cadrul lor. Parcul Central este, anual, scena a nu mai puțin de două festivaluri de amploare: *Jazz in the Park* și *Untold*. Mai mult, concursuri au fost organizate pentru reamenajarea sau amenajarea de parcuri și alte tipuri de spații verzi, cele mai relevante dintre acestea fiind *Rethinking Someș* din 2017 (*Rethinking Someș...*) și *Parcul Feroviar* din 2018 (*Parcul Feroviar...*).

De bună seamă, faptul că parcurile publice urbane sunt folosite este un lucru bun, demonstrând atât necesitatea existenței lor în oraș, cât și atașamentul locuitorilor față de ele. Pe de altă parte, nu arareori auzim și comentarii privind suprasolicitația unora dintre parcurile publice urba-

1 Arhitect, dr., conferențiar la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România.

2 Țară cu tradiție în construirea parcurilor publice urbane, și cu care țara noastră a avut bune legături în perioada "clasică" pentru introducerea parcurilor publice în orașe (secolul al XIX-lea).

3 Problematika discutată, cea a *prezenței parcurilor publice urbane în listele monumentelor istorice*, continuă prezentarea problematicii generale a *începuturilor parcurilor publice urbane transilvănene*, expusă deja în articolul cu același nume publicat în *Transsylvania Nostra* (MILEA 2018). Încadrarea problematicii discutate în mai amplă cercetare doctorală poate imprima, desigur, prezentării un caracter de subcapitol. Totuși, problematica poate fi urmărită, înțeleasă și cercetată independent, îndeosebi în contextul unui jurnal adresat publicului de specialitate, familiarizat deja cu noțiunile de bază ale domeniului.

Urban Public Parks on the Lists of Historic Monuments

■ **Abstract:** Inspired by the international interest currently expressed in historic urban public parks – as proven by the discussion of the ICOMOS-IFLA Document on Historic Urban Public Parks in the 19th General Assembly of ICOMOS (December 11-15, 2017)-, but also by the doctoral research project initiated by the author in the fall of 2017 entitled "The Beginnings of Transylvanian Urban Public Parks. Shaping Public Space as Means of Representation", the present article wishes to investigate the extent to which historic urban public parks are present on the World Heritage List and on the national lists of historic monuments in France² and Romania, as well as to identify possible listing criteria and the means of protecting them.

■ **Key words:** list of historic monuments, historic urban public park, built heritage, cultural heritage

■ The topic of the present article draws inspiration from my doctoral research started in the autumn of 2017 on *The Beginnings of Transylvanian Urban Public Parks*.³ Additional arguments supporting my approach are, on the one hand, the discussion of the ICOMOS-IFLA Document on *Historic Urban Public Parks* in December 2017 and on the other, the increasing interest shown in our country for urban public parks and spending time (free or

1 Architect, PhD, associate professor at the Technical University of Cluj-Napoca, Romania.

2 This country has a tradition in designing urban public parks and had good relations with Romania in the "classical" period of introducing public parks in towns (19th century).

3 The issue under discussion, that of the *presence of urban public parks on the lists of historic monuments*, continues the presentation of the general topic of the *beginnings of Transylvanian urban public parks*, already discussed in the article with the same title published in *Transsylvania Nostra* (MILEA 2018). Naturally, the inclusion of the present topic in the more comprehensive doctoral research could give this presentation the character of a subchapter. However, the topic can be investigated, understood, and researched independently, especially in the context of a publication meant for a specialised readership, already familiar with the basic notions of the field.

not) in them. We know very well that in Cluj-Napoca this interest has been manifested through lobbying for the creation and maintenance of green areas, through the intense use of these areas especially in summer, and by organising festivals in them. Every year, the Central Park is the venue of no less than two major festivals: *Jazz in the Park* and *Untold*. Moreover, contests have been organised for the re-design or design of parks and other types of green areas, the most relevant being *Rethinking Someș* in 2017 (*Rethinking Someș...*) and *Railway Park* in 2018 (*Parcul Feroviar...*).

Naturally, the fact that urban public parks are being used is a good thing, proving both the need for their existence in the city and the people's attachment to them. On the other hand, we do hear quite often comments on the overuse of some of the urban public parks, overuse⁴ that is perceived negatively, as an excess of some sort. Thus, it seems legitimate to ask ourselves whether there should be some restraint in the use of urban public parks, or at least a difference in the way we use a historic urban public park, as compared to a more recently founded urban public park.⁵ Without setting myself the goal of proving something specific, these questions have made me try, for the time being, to discover the extent to which historic urban public parks are protected by being listed, as well as what exactly determines their inclusion on that list and what their protection consists of.

We know that, unlike a square or a street, the urban public park is a relatively recent type of public space, marking its presence in towns and cities throughout the 19th century.⁶ We can therefore

ne, suprasolicitare⁴ percepută negativ, ca un exces. Astfel, pare legitim să ne întrebăm dacă ar trebui să existe o măsură în folosirea parcurilor publice urbane sau o diferență în felul în care folosim un parc public urban istoric față de un parc public urban de dată recentă.⁵ Fără a-mi propune să demonstrez ceva anume, aceste întrebări m-au determinat, pentru moment, să încerc să descopăr măsura în care parcurile publice urbane istorice sunt protejate prin clasarea lor ca monumente, ce anume determină clasarea lor și în ce constă protecția lor.

Știm că, spre deosebire de piață și de stradă, parcul public urban este un tip de spațiu public de dată recentă, care își afirmă prezența în oraș pe parcursul secolului al XIX-lea.⁶ Ne putem aștepta, prin urmare, ca reprezentarea sa în listele monumentelor istorice să nu fie una bogată.

Mi-am propus să urmăresc prezența parcurilor publice urbane în *Lista UNESCO a patrimoniului mondial*, în *Lista monumentelor istorice* din Franța, dar și în *Lista monumentelor istorice* din țara noastră.

Franța⁷ are o tradiție remarcabilă în arta amenajărilor peisagistice, inclusiv a parcurilor publice urbane. Parisul prezintă, la mijlocul secolului al XVII-lea, modelul convingător de amenajare, ca promenadă publică aliniată cu arbori, a sistemului de fortificații al orașului, învechit moral și apropiat oricum de locuitori în scopul destinderii în aer liber (fig. 1).

■ Fig. 1. Detaliu din planul Turgot (1734-1739) al Parisului arătând amenajarea peisagistică, prin alei aliniate cu arbori, a fortificațiilor © domeniu public

■ Figure 1. Detail of the Turgot map (1734-1739) of Paris displaying the landscape arrangement, including tree-lined alleys, of the fortifications © public domain

4 Overuse is a phenomenon that can be encountered both in the case of recently founded parks and in that of historic parks. Generally, we can consider a park overused when the way it is used (continuously or intensively for a short period of time) impacts the surroundings in a negative way and has persistent effects, like material damage, which require specific rehabilitation interventions. If in the case of a common park, whose material substance is not exceptional, the losses may not be necessarily big, in the case of a historic park, and especially in the case of a listed park, the deterioration of the material substance can decrease the park's historic value considerably, and sometimes question the validity of its listing. At the same time, the deterioration of a historic park's environment is comparable to the loss of function in the case of a listed historic building. It is difficult to establish the precise moment the overuse started, as it depends on the character of each park individually, as well as on the situation.

5 In order to better understand the specificity of historic gardens in general and that of historic urban public parks in particular, see: The Florence Charter of 1981 (*Historic Gardens...*), respectively the 2017 ICOMOS-IFLA Document on Historic Urban Public Parks (ICOMOS-IFLA...).

6 Since it became a necessity in the dense, crowded and polluted urban context of the 19th century, the urban public park's main function is relaxation, naturally associated to leisurely walks, sporting, and cultural activi-

4 Fenomenul suprasolicității poate fi întâlnit atât în cazul unui parc de dată recentă, cât și în cazul unui parc istoric. În general, putem considera că un parc este suprasolicitat atunci când modul în care este folosit (în mod continuu sau concentrat pe o perioadă scurtă de timp) produce degradarea ambianței și uzura materială ca efecte persistente și care cer intervenții specifice recuperatorii. Dacă pentru un parc oarecare, a cărui substanță materială nu este una de excepție, poate că pierderile nu sunt neapărat mari, în cazul unui parc istoric, și mai ales în cazul unui parc monument istoric, uzura substanței materiale poate scădea considerabil valoarea istorică a parcului, ajungând uneori să chestioneze valabilitatea clasării drept monument istoric. Totodată, degradarea ambianței unui parc istoric este o pierdere comparabilă cu pierderea funcțiunii unei clădiri monument istoric. O limită precisă a momentului instalării suprasolicității este dificil de stabilit, depinzând de caracterul fiecărui parc în parte, la fel ca și de caracterul situației.

5 Pentru buna înțelegere a specificului grădinilor istorice în general și a parcurilor publice urbane istorice în special, a se vedea: Carta Grădinilor Istorice, Florența, 1981 (*Historic Gardens...*), respectiv documentul ICOMOS-IFLA privitor la Parcurile Publice Urbane Istorice, 2017 (ICOMOS-IFLA...).

6 Devenit o necesitate în contextul urban dens, aglomerat și poluat al secolului al XIX-lea, parcul public urban are ca funcțiune principală destinderea, asociată în mod firesc promenadei, activităților sportive și culturale. Parcul public urban se afirmă ca element necesar pentru restabilirea legăturii cu natura, pentru promovarea unui mediu sănătos și pentru prilejuirea întâlnirii dintre clase, destinat fiind poporului în ansamblul său. Cu precedente precum câmpurile suburbane, parcurile private puse la dispoziția publicului, fortificațiile de pământ transformate în promenade urbane și piețele plantate, parcurile publice urbane au devenit componente indispensabile ale orașelor, ajungând, în cele mai fericite cazuri, să facă parte din adevărate sisteme de spații verzi.

7 Alături de alte țări europene, dintre care cele mai semnificative pentru subiect sunt Germania și Anglia.

■ **Foto 1.** Detaliu din Grădina Kiseleff, în București, amenajată începând cu 1844, după proiectul arhitectului peisagist Carl Friedrich MEYER și cu contribuția grădinarului Franz HÖRER, ambii chemați de la Viena în acest scop © Alex GĂLMEANU / www.muzeuldefotografie.ro

■ **Photo 1.** Detail from the Kiseleff Garden in Bucharest, set up in 1844, according to the design of landscape architect Carl Friedrich MEYER and with the contribution of gardener Franz HÖRER, both called in from Vienna to this purpose © Alex GĂLMEANU / www.muzeuldefotografie.ro

Secolele XVIII și XIX vor însemna răspândirea acestui model în întreaga Europă. Pentru Paris, secolul XIX a însemnat de asemenea crearea programatică a unui număr semnificativ de parcuri publice urbane, odată cu realizarea marilor lucrări de modernizare a orașului din timpul celui de-al Doilea Imperiu (1852-1870) (KOSTOF 1992, 33, 34, 170). Chiar dacă, prin comparație, țara noastră nu are o tradiție deosebit de semnificativă în arta amenajărilor peisagistice, secolul XIX reprezintă totuși un secol de inspirație occidentală, de import de creatori și de realizări (ILIESCU 2003, 70-80).⁸ (foto 1)

Astfel, am considerat interesantă o alăturare, dacă nu o comparație, a măsurii în care fiecare dintre cele două țări și-a propus să protejeze, prin clasare, parcurile publice urbane.⁹ În listele monumentelor istorice există o varietate de tipuri de grădini și parcuri:

- parcuri rezidențiale;
- parcuri private accesibile publicului în virtutea interesului suscitată de amenajare;
- parcuri care, în timp, au devenit publice;
- parcuri aferente unor instituții;
- parcuri specializate (cum ar fi grădinile botanice sau parcurile termale);
- parcul public urban propriu-zis, proiectat astfel de la bun început.

Dintre acestea, interesul meu s-a concentrat strict pe ultimul tip.

Parcul public urban este un parc proiectat în mediul urban, în principiu pe teren public (deși pot exista și excepții), și destinat destinderii

8 Pentru o discuție despre cele două tipuri de grădini (franceze și românești, cu asemănările și diferențele lor, deși nu neapărat publice) a se vedea capitolul „Două tipuri de grădini” din volumul lui Dolores TOMA (2001, 11-50). Pentru informații despre primele promenade și grădini „cu adevărat publice în București”, dar și pentru trecerea în revistă a surselor istoriografice, a se vedea capitolul „Date istorice despre grădinile naturale și amenajate din București în secolul al XIX-lea” din același volum (TOMA 2001, 127-200).

9 În paranteză fie spus, îmi propusesem, de fapt, să consult listele monumentelor istorice pentru un număr mai mare de țări europene cu o creație relevantă în domeniul parcurilor publice urbane istorice, dar nu multe liste sunt accesibile direct și, desigur, fiecare este în limba sa. Tot în paranteză aș spune, cu această ocazie, că în scopul cercetării, o centralizare accesibilă a listelor monumentelor istorice ar putea fi foarte utilă. Primele candidate la această cercetare extinsă ar fi fost, deja amintitele Germania și Anglia, căci ambele își revendică meritul (disputa nefiind, până la urmă, tranșată) de a fi creat primul parc public modern, prin Englischer Garten din München (amenajată începând cu 1804), respectiv prin Victoria Park din Estul Londrei (amenajată începând cu 1842).

expect its representation on the lists of historic monuments not to be a particularly rich one.

I have decided to track the presence of urban public parks on the *UNESCO World Heritage List*, the *list of historic buildings* in France, as well as the *list of historic buildings* in Romania.

France⁷ has a remarkable tradition in the art of landscaping, which includes urban public parks. In the mid-17th century, Paris provided a convincing landscaping model, with the tree-lined public promenade of the city's fortification system, obsolete but nevertheless appropriated by the city dwellers for outdoor recreational purposes (Figure 1). In the 18th and 19th centuries, this model spread across all Europe. For Paris, the 19th century also meant the programmatic creation of a significant number of urban public parks, since major city modernisation works were carried out during the Second Empire (1852-1870) (KOSTOF 1992, 33, 34, 170).

Even though, by comparison, our country does not have a very significant tradition in the art of landscaping, the 19th century still represents a century of western inspiration, characterised by an import of creators and accomplishments

ties. Urban public parks became necessary in order to re-establish a connection with nature, to promote a healthy environment, and to allow the classes to mingle, as it is available to people from all categories. With precedents like suburban fields, private parks made available to the public, earthen fortifications transformed into urban promenades, and planted squares, urban public parks have become indispensable in towns and cities and, in the happiest of cases, are part of vast systems of green areas.

7 Similarly to other European countries, among which the most significant for this particular topic are Germany and England.

(ILIESCU 2003, 70-80).⁸ (Photo 1)

Thus, I considered interesting to adjoin, if not to compare, the extent to which each of the two countries has set the objective of protecting urban public parks by listing them.⁹ The lists of historic monuments comprise a wide range of types of gardens and parks:

- residential parks;
- private parks accessible to the public by virtue of the interest aroused by their landscaping;
- parks that, in time, have become public;
- parks belonging to institutions;
- specialised parks (such as botanical gardens or thermal parks);
- but also, the urban public park itself, designed as such from the very beginning.

Of all these, my interest is focused strictly on the latter.

The urban public park is a park designed to be in an urban environment, in principle on public land (although there can be exceptions), meant for the leisure and recreation of the general public. It is not part of some residence or institution; it stands independently.

The buildings in it are typical for a park: usually not very large, meant as well for general leisure and recreation (ICOMOS-IFLA...).

The *UNESCO List of World Heritage* (World Heritage...) includes a single specimen of this type: Parque Güell in Barcelona, built between 1900 and 1914 according to the design of Antoni GAUDÍ. In fact, the park is not listed individually, but together with other works by Antoni GAUDÍ.

The *List of historic monuments* in France (Carte des Monuments...; Liste des parcs...) includes 507 parks and gardens in some form of public property, both in urban and rural areas, belonging to a variety of types. I only refer to the European territory of France. Most of them – 467 – are estate gardens connected to castles

8 For a discussion on the two types of gardens (French and Romanian, with their resemblances and differences, although not necessarily public gardens), see the chapter „Două tipuri de grădini” of Dolores TOMA’s publication (2001, 11-50). For information on the first promenades and gardens that were „truly public in Bucharest”, and also for an overview of historiographical sources, see the chapter „Date istorice despre grădinile naturale și amenajate din București în secolul al XIX-lea” of the same volume (TOMA 2001, 127-200).

9 As parenthesis, I had intended to consult lists of historic monuments for a greater number of European countries relevant for their historic urban public parks, but not many of those lists are directly accessible and, of course, each is in its own language. Also as parenthesis, I would say that for research purposes, an accessible centralisation of the lists could be very useful. The first candidates of this extended research would have been, as previously mentioned, Germany and England, as both claim (this dispute has not reached yet any conclusion) to have created the first modern public park: Englischer Garten in Munich (laid out starting from 1804), respectively Victoria Park in Eastern London (laid out starting from 1842).

și agrementului publicului larg. El nu formează cadrul vreunei reședințe sau instituții, ci este de sine stătător. Construcțiile din cadrul lui sunt construcții de parc, de obicei de anvergură modestă, destinate de asemenea destinderii și agrementului tuturor (ICOMOS-IFLA...).

Lista UNESCO a patrimoniului mondial (World Heritage...) cuprinde un unic exemplar de acest tip: Parque Güell din Barcelona, construit între 1900-1914 după proiectul lui Antoni GAUDÍ. De altfel, parcul nu este clasa de sine stătător, ci într-un grup al operelor lui Antoni GAUDÍ.

Lista monumentelor istorice din Franța (Carte des Monuments...; Liste des parcs...) conține un număr de 507 parcuri și grădini aflate într-o formă de proprietate publică, atât în mediul urban cât și în mediul rural, aparținând unei diversități de tipuri. Mă refer doar la teritoriul european al Franței. Dintre acestea, cea mai mare parte – 467 – sunt grădini domeniiale, de castel sau de palat, de stabilimente bisericesti intrate în proprietate publică, alături de grădini de instituții publice, iar 18 sunt parcuri specializate (grădini botanice, arheologice, parcuri termale, memoriale, cimitire). Doar 22 sunt parcuri publice urbane proiectate de la bun început a fi astfel; patru dintre ele sunt în Paris. Nu toate au amploarea unui parc; unele sunt grădini, altele sunt scuaruri, altele simple promenade. Dat fiind numărul lor mic, ele pot fi enumerate: ALBERT – jardin public et parc des Rochers, BELFORT – square Emile Lechten, BESANÇON – jardin public dit «square Castan», BÉZIERS – jardin du plateau des poètes, BOURGES – jardin des Prés Fichaux, DIJON – parc Darcy, DOLE – jardin et promenade du cours Saint-Mauris, GUEBWILLER – parc de la Marseillaise, ILLIERS-COMBRAY – jardin du Pré Catelan, JOSSELIN – promenade dite Le Mail, LYON 6 – éléments du parc de La Tête d’Or, MAUGUIO – jardin de la Motte, MONTPELLIER – promenade du Peyrou, MURET – parc Clément Ader, PARIS 4 – square public, place des Vosges, PARIS 8 – éléments du parc Monceau, PARIS 13 – square René Le Gall, PARIS 15 – square Saint-Lambert, STRASBOURG – parc de l’Orangerie, STRASBOURG – éléments du parc de la Citadelle, TOULOUSE – jardin de la place Wilson, TOURS – jardin des Prébendes d’Oé.

Această proporție ne arată că atunci când necesitatea parcului public urban s-a impus, exista deja un fond de parcuri gata constituit, care din diverse motive (ținând inclusiv de consecințele Revoluției Franceze), a putut fi preluat și introdus în circuitul public.

Este interesant de observat faptul că parcuri precum Parc Montsouris sau Parc des Buttes Chaumont din Paris, proiectate și realizate în timpul lucrărilor haussmanniene, nu își găsesc locul în listă deși sunt proiecte de referință, pe care istoria parcului public modern nu ratează ocazia de a le prezenta.

Dar de ce ar trebui făcută o diferență între parcurile devenite publice și parcurile publice urbane propriu-zise? Diferențele există prin însăși natura amenajărilor, iar aceste diferențe țin de complexitatea funcțională, de gradul de accesibilitate sau de gradul de elaborare a amenajărilor.

Lista monumentelor istorice din România (Lista Monumentelor...) conține 53 de parcuri situate în mediul urban, fie ele de agrement, specializate sau aferente unor instituții laice (dintre care unele sunt adăpostite de foste reședințe). 15 dintre acestea sunt parcuri publice urbane proiectate de la bun început a fi astfel; șapte dintre ele fiind în București. Cea mai mare parte dintre cele 15 parcuri publice urbane sunt realizate de proiectanți străini (francezi, germani, maghiari). Din nou, numărul lor mic permite enumerarea: ARAD – parcul „Reconcilierii româno-maghiare”, BUCUREȘTI – parcul Ioanid, BUCUREȘTI – grădina Icoanei, BUCUREȘTI – parcul Plumbuita, BUCUREȘTI – parcul Herăstrău, BUCUREȘTI – grădina Cișmigiu, BUCUREȘTI – parcul Kiseleff, BUCUREȘTI – parcul Carol, BUZĂU – parcul Crâng, CARACAL – parcul Poporului, CLUJ-NAPOCA – parcul Central, CRAIOVA – parcul Nicolae Romanescu (fost Bibescu),

DEVA – parcul oraşului, GALAŢI – grădina publică, GALAŢI – parcul municipal Mihai Eminescu.

Cu rare excepţii, parcurile nu şi-au prea găsit locul în oraşele noastre înainte de secolul XIX, nici măcar în cadrul rezidenţial. Astfel, atunci când necesitatea parcului public urban s-a impus, a trebuit ca ele să fie create.

Este nevoie ca parcurile publice urbane să fie protejate prin clasarea lor ca monumente istorice? Desigur, dacă în contextul cultural în care se află, reprezintă valori. Valoarea este relativă; ea depinde de loc şi împrejurări. Să fi avut un *Parc des Buttes-Chaumont* în context autohton, ar fi reprezentat o super-valoare. La Paris, încă nu este destul. Pe de altă parte, chiar şi în prezenţa unor valori mai modeste, clasarea poate însemna salvarea unui sit de agresivitatea unor investitori care nu înţeleg încă rostul parcurilor sau a unei culturi care valorifică parcurile.

Care sunt valorile unui parc public urban istoric? Fără să intrăm în prea multe detalii, aceste valori sunt atât estetice (depinzând de proiectul propriu-zis şi de atmosfera creată), cât şi ecologice, horticole, sociale, civice. Caracterul deosebit al parcului public urban istoric poate fi dat de spaţiu, topografie, vegetaţie, privelişti, lumină, mediu în ansamblul său (ICOMOS-IFLA...). (foto 2)

Protecţia ar trebui să asigure, în primul rând, lipsa intruziunii în parcul public urban istoric. De asemenea, prezervarea elementelor care asigură caracterul deosebit al amenajării. În calitatea lui de spaţiu public, parcul public urban istoric este un spaţiu expus folosirii, uneori intense, atât de

or palaces, church establishments gardens that become public property, along with public institutions gardens, and 18 are specialized parks (botanical gardens, archaeological gardens, thermal parks, memorial parks, cemeteries). Only 22 of them are urban public parks designed as such from the very beginning, and four of these are in Paris. Not all of them have the dimensions of a park; some are gardens, others are squares, others simple promenades. Given their small number, they can be enumerated: ALBERT – jardin public et parc des Rochers, BELFORT – square Emile Lechten, BESANÇON – jardin public dit «square Castan», BÉZIERS – jardin du plateau des poètes, BOURGES – jardin des Prés Fichaux, DIJON – parc Darcy, DOLE – jardin et promenade du cours Saint-Mauris, GUEBWILLER – parc de la Marseillaise, ILLIERS-COMBRAY – jardin du Pré Catelan, JOSSELIN – promenade dite Le Mail, LYON 6 – éléments du parc de La Tête d'Or, MAUGUIO – jardin de la Motte, MONTPELLIER – promenade du Peyrou, MURET – parc Clément Ader, PARIS 4 – square public, place des Vosges, PARIS 8 – éléments du parc Monceau, PARIS 13 – square René Le Gall, PARIS 15 – square Saint-Lambert, STRASBOURG – parc de l'Orangerie, STRASBOURG – éléments du parc de la Citadelle, TOULOUSE – jardin de la place Wilson, TOURS – jardin des Prébendes d'Oé.

This ratio proves that at the time when the need for the urban public park became compelling, several parks had already been built which, for various reasons (pertaining also to the consequences of the French Revolution), could be taken and introduced into the public circuit.

It is interesting to notice that parks like Parc Montsouris or Parc des Buttes Chaumont in Paris, designed and created during the Haussmannian works, are not listed, albeit they are reference projects which any history of modern public park presents.

But why should a difference be made between parks that became public and proper urban public parks? Differences exist, by the very nature of the arrangements, and these differences are related to the functional complexity, the degree of accessibility, or the degree of elaboration of the arrangements. The *List of Historic Monuments* in Romania (Lista Monumentelor...) includes 53 parks situated in urban environment, whether recreational, specialized or affiliated with secular institutions (some of which are part of former residences). 15 of them are urban public parks designed from the very beginning as such; seven of these are in Bucharest. Most of the 15 urban public parks were created by foreign designers (French, German, Hungarian). Again, their small number allows for their enumeration: ARAD – the Park of the „Romanian-Hungarian Reconciliation”, BUCHAREST – Ioanid Park, BUCHAREST – the Garden of the Icon, BUCHAREST – Plumbuita Park, BUCHAREST – Herăstrău Park, BUCHA-

■ **Foto 2.** Insula de pe lac, în Parcul Central din Cluj, înfiinţat în 1838 © Andreea MILEA, 2016
■ **Photo 2.** The island on the lake in the Central Park in Cluj-Napoca, founded in 1838
© Andreea MILEA, 2016

REST – Cișmigiu Garden, BUCHAREST – Kiseleff Park, BUCHAREST – Carol Park, BUZĂU – Grove Park, CARACAL – the Park of the People, CLUJ-NAPOCA – Central Park, CRAIOVA – Nicolae Romanescu (formerly Bibescu) Park, DEVA – City Park, GALAȚI – Public Garden, GALAȚI – Mihai Eminescu Municipal Park.

With rare exceptions, parks did not really find their place in our towns before the 19th century, not even in residential environments. Therefore, when the need for the creation of the urban public park imposed itself, they had to be created.

Do urban public parks need to be protected by being listed? Certainly, if they represent a value in the cultural context in which they are located. But value is relative, it depends on the place and the circumstances. Had we had a *Parc des Buttes-Chaumont* in Romania, it would have been an extremely valuable asset. In Paris, it is still not enough. On the other hand, even in the presence of more modest values, listing a site could mean saving it from the aggressive behaviour of investors who do not yet understand the purpose of parks or that of a culture valuing the parks.

Which are the values of a historic urban public park? Without going in too many details, these values are both aesthetic (depending on the project itself and on the created atmosphere) and ecological, horticultural, social, civic. The special character of a historic urban public park can be provided by the spaces, topography, vegetation, vistas, light, the environment as a whole (ICOMOS-IFLA...). (Photo 2)

Protection should ensure, firstly, the lack of intrusion in the historic urban public park and secondly, the preservation of the elements ensuring its special character. Being a public space, a historic urban public park is sometimes used intensively both by those who are aware of its value, and by those who are not. However, the overuse of historic urban public parks must be avoided to the same extent in which accessibility must be provided to everyone. The overuse of a historic urban public park can be detrimental both to the pleasure of using it and to the preservation of its character, quality, and historic elements. Overuse can negatively impact vegetation and biodiversity (squirrels, birds, insects) (ICOMOS-IFLA...).

Naturally, there must be a balance and an agreement between what people want and what is beneficial for the park; sometimes this can even mean monitoring the number of visitors and selecting a convenient range of activities (ICOMOS-IFLA...). If in other contexts such regulations do not appear to be inopportune obstacles, in our country we are still most often satisfied if a historic urban public park made it on the list of historic monuments, hoping that this way it will survive and be regularly maintained.

către cei care îi conștientizează valoarea, cât și de către cei care nu o conștientizează. Dar, în aceeași măsură în care accesibilitatea tuturor într-un astfel de parc trebuie asigurată, suprasolicitarea parcului public urban istoric trebuie evitată. Suprasolicitarea parcului public urban istoric poate dăuna atât plăcerii de a-l folosi, cât și păstrării caracterului, calității și părților sale componente istorice. Suprasolicitarea poate deranja vegetația și biodiversitatea (veverițe, păsări, găze) (ICOMOS-IFLA...).

Desigur, un echilibru și o concordanță trebuie stabilite între ceea ce oamenii își doresc și ceea ce face bine parcului; uneori acest lucru poate să însemne inclusiv monitorizarea numărului de vizitatori și selectarea unei palete de activități oportune (ICOMOS-IFLA...). Dacă în alte contexte, astfel de reglementări nu apar drept încorsetări inoportune, în contextul autohton suntem încă, cel mai adesea, mulțumiți dacă parcul public urban istoric a ajuns pe lista monumentelor istorice, în speranța că în acest fel va supraviețui, și dacă face obiectul unei întrețineri de bază.

Bibliografie/Bibliography

- *** Carte des Monuments Historiques français. Monumentum: Carte des Monuments Historiques français. <https://monumentum.fr/> (accesat 5 ian. 2019).
- *** Historic Gardens (The Florence Charter 1981). ICOMOS: International Council on Monuments and Sites. http://www.icomos.org/charters/gardens_e.pdf (accesat în august 2016).
- *** ICOMOS-IFLA Document on Historic Urban Public Parks, 30.07.2017. ICOMOS: International Council on Monuments and Sites. https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/General_Assemblies/19th_Delhi_2017/Working_Documents-First_Batch-August_2017/GA2017_6-3-2_HistoricUrbanPublicParks_EN_final20170730.pdf (accesat 5 ian. 2019).
- *** Lista Monumentelor Istorice. Ministerul Culturii și Identității Naționale, Guvernul României. <http://www.cultura.ro/lista-monumentelor-istorice> (accesat 5 ian. 2019).
- *** Liste des parcs et jardins protégés au titre des monuments historiques au 31 décembre 2017. Ministère de la Culture, République Française. www.culture.gouv.fr/content/download/184257/2008315/.../jardins+protégés+2017.pdf (accesat 5 ian. 2019).
- *** Parcul Feroviar Cluj-Napoca. Ordinul Arhitecților din România. <https://www.oar.archi.ro/concursuri/parcul-feroviar-cluj-napoca> (accesat 3 ian. 2019).
- *** Rethinking Someș. Ordinul Arhitecților din România. <https://www.oar.archi.ro/concursuri/rethinking-somes-1> (accesat 3 ian. 2019).
- *** World Heritage List. UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <http://whc.unesco.org/en/list/> (accesat 5 ian. 2019).
- ILIESCU, Ana-Felicia. 2003. *Arhitectură peisageră*. București: Editura Ceres.
- KOSTOF, Spiro. 1992. *The City Assembled. The Elements of Urban Form Through History*. London: Thames & Hudson Ltd.
- MILEA, Andreea. 2018. Începuturile parcurilor publice urbane transilvănene. The Beginnings of Transylvanian Public Urban Parks. *Transsylvania Nostra* 1: 50-56.
- TOMA, Dolores. 2001. *Despre grădini și modurile lor de folosire*. Iași: Editura Polirom.